

ÕPPIJAKEELE KONTEKSTUAALNE VARIEERUVUS EESTI KEELE TÄIS- JA OSASIHITISE KASUTAMISEL

Raili Pool

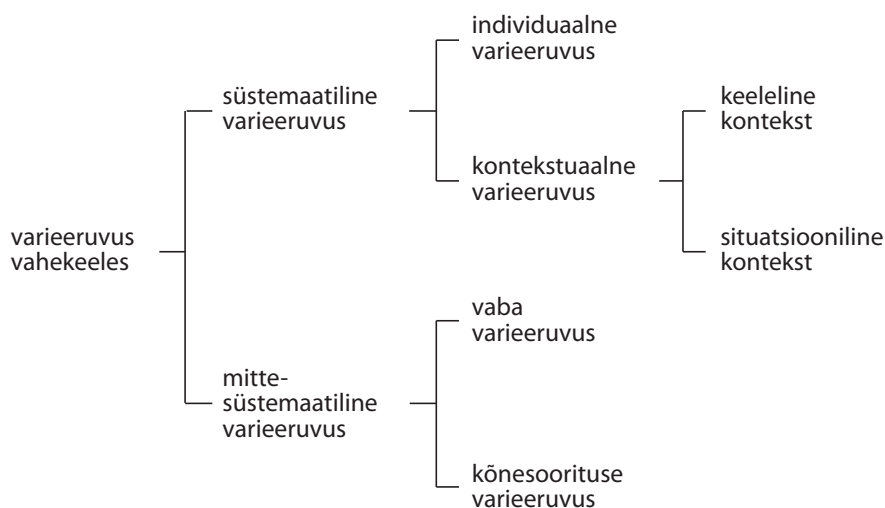
Ülevaade. Artiklis antakse ülevaade õppijakeeles esineva varieeruvuse liikidest ning keskendutakse kontekstuaalsele varieeruvusele, mis avaldub nii keelelises kui ka situatsioonilises kontekstis. Üldteada on asjaolu, et eri keelekasutussituatsioonidest kogutud õppijakeele materjal võib anda erinevaid tulemusi, kuid eesti keele osas on vastavaid empiirilisi uurimusi seni tehtud väga vähe. Artiklis käsitletakse vene emakeelega eesti keele õppijate täis- ja osasihitise kasutuse erinevusi vabas suulises ja kirjalikus keelekasutuses. Vaadeldav informandirühm saavutas suulises materjalis eesti keele grammatikast lähtuvalt märgatavalt paremaid tulemusi kui kirjalikes tekstides. Põhjuseks tuleb pidada suulise ainestiku lihtsamat keelelist konteksti, mis avaldub süntaktiliste tarindite väiksema keerukuse ning piiratuma verbide valiku koosmõjus.*

Võtmesõnad: situatsiooniline kontekst, grammatiline korrektsus, keeleline kontekst, süntaks, sõnavara, vene keel, eesti keel

1. Sissejuhatus

Teise keele õppijate poolt kõneldav-kirjutatav õpitava keele variant ehk õppijakeel (vrd vahekeel) on oma olemuselt ühtaegu nii süstemaatiline kui ka varieeruv, kusjuures ka varieeruvus võib õppijakeeles olla nii süstemaatiline kui ka mittesüstemaatiline. Joonis 1 annab ülevaate õppijate keelekasutuses esineva varieeruvuse jagunemisest (Ellis 1990: 76).

* Artikli valmimist on toetanud riiklik programm "Eesti keel ja kultuurimälu" ning sihtfinantseeritav teadusteema SF0180056s08.

Joonis 1. Õppijakeele varieeruvuse tüübid

Artiklis tuleb vaatluse alla õppijakeele kontekstuaalne varieeruvus ehk täpsemalt keelilise ja situatsioonilise konteksti roll õppijakeele varieeruvuse seletamisel. Lähte-eelduseks on teadmised, et õppijakeele andmete kogumise viis võib mõjutada saadavaid uurimistulemusi, kuna erinevates keelekasutussituatsioonides võidakse rakendada eri tüüpi keeleteadmisi ning kasutada erinevaid keelisi stiile. Situatsioonilise konteksti mõju õppijakeele stiilile kujutab Elaine Tarone (1983: 152) kontiinumina, mille ühes ääres on vaba stiil, mis tuleb esile spontaanses suulisel keelekasutuses, teises ääres aga ettevaatlik stiil, mille puhul on õppijate kontroll oma keelekasutuse üle kõige tugevam ja mis avaldub kõige kujukamalt grammatilise korrektsuse hindamise testides (vt joonis 2). Vaba ja ettevaatliku stiili vahele jääb veel määramata hulk erineva enesekontrollitasemega stiile, mis tulevad esile erinevates keelekasutussituatsioonides.

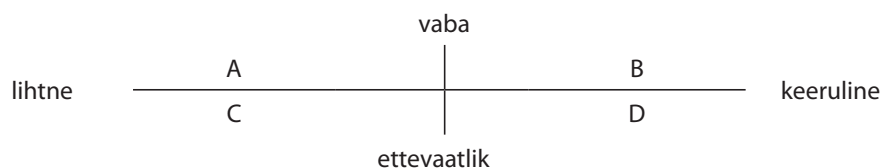
vaba stiil	stiil 2	stiil 3	stiil 4	stiil n	ettevaatlik stiil
spontaanse kõne materjal	planeeritud kõne materjal	erinevad ülesanded (nt imiteerimine, lausete kombineerimine)			grammatilise korrektsuse hindamine

Joonis 2. Vahekeelee stiilide kontiinum

Joonisel 2 kujutatud vahekeelee stiilide kontiinumit võib vaadelda ka õppijate implitsiitsete ja eksplitsiitsete keeleteadmiste avaldumise kontiinumina. Kuna implitsiitsed keeleteadmised on sellised, mida teise keele kõneleja kasutab automaatselt, teadvustamata, avalduvad need tõenäoliselt kõige kujukamalt spontaanses suulisel keelekasutuses ehk vabas stiilis. Eksplitsiitseid teadmisi suudavad õppijad kontrollida ja verbaliseerida, mistõttu need on lähedased joonisel 2 kujutatud kontiinumi ettevaatlikule stiilile, mis avaldub kõige ilmsemal kujul mitmesugustes metalingvistilisi teadmisi kontrollivates ülesannetes.

Keelilise konteksti mõju õppijate keelekasutuse varieerumisele avaldub juhtudel, mil kaks erinevat keelilist konteksti põhjustavad õppijakeeles kahe erineva vormi kasutuse, isegi kui sihtkeeles eeldaksid need kaks konteksti tegelikult sama vormi kasutust (Ellis 1990: 83). Näiteks võib siinkohal tuua eesti sihitise tarvituse,

mille korral sihtkeelepärane partitiivobjekt nt ühendites *loen raamatut* ja *loetakse raamatut* võib õppijakeeles avalduda esimesel juhul samuti partitiivsena, kuid impersonaalse öeldisverbi puhul sageli just verbi morfoloogilisest vormist lähtuvalt nominatiivsena ehk kujul *loetakse raamat*. Keelelise ja situatsioonilise konteksti mõju õppijakeele varieeruvuse seletamisel võtab Rod Ellis (1990: 84) kokku nii, nagu see on kujutatud joonisel 3: keelelised kontekstid avalduvad kontiinumina, mille äärmised otsad on lihtne ja keeruline keeleline kontekst, ning seda kontiinumit vaadeldakse seoses õppijakeele stiili kontiinumiga, mille äärmised avaldumisvormid on vaba ja ettevaatlik stiil. Õppijakeele uurimisel paigutub vaadeldav keeleline vorm ühte neljast lahtrist A–D, näiteks lahtrisse A paigutuvad vormid, mida kasutati lihtsates keelelistes kontekstides ning vabas stiilis.

Joonis 3. Keelelise ja situatsioonilise konteksti mõju vahekeele varieeruvusele

Erinevatest keelekasutussituatsioonidest kogutud materjalil põhinevaid uurimusi eesti keele kui teise keele omandamise kohta on praeguseks tehtud väga vähe. Suulist ja kirjalikku õppijakeelt on võrreldud kahes Tartu Ülikoolis kaitstud bakalaureusetöös: Alina Fjodorova (2004) jõudis sõnavaravigu käsitlevas töös tulemuseni, et vabas suulisel keelekasutuses tegid õppijad ajalise surve tõttu rohkem sõnavaravigu kui kirjandites, Olga Pastuhhova (2004) vaatles emakeele mõjust tingitud süntaksivigu vabas suulisel õppijakeeles ning kirjalikes tõlkelausetes, kuid kirjaliku materjali vähesuse tõttu ei saanud eri keelekasutussituatsioonide kohta suuremaid järeldusi teha. Eri tekstitüüpides kasutatud sõnavara rikkust L1- ja L2-kõnelejatel on võrrelnud Hille Pajupuu, Krista Kerge ja Pilvi Alp (2009), kelle poolt uuritud rühmadel suurenes sõnavara rikkus skaalal suuline dialoog, suuline monoloog, kirjalik essee ning L2 sõnavara oli iga tekstitüübi puhul L1 omast märkimisväärselt vaesem, kuigi mitte-eestlaste puhul oli tegemist eesti keele kõrgtaseme eksami edukalt sooritanud kõnelejatega. Soome keele osas on suulise ja kirjaliku õppijakeele erinevusi uurinud Annekatrin Kaivapalu, kes oma soome keele muutmorfoloogia omandamist käsitlevas doktoriväitekirjas võrdles muuhulgas ka kirjaliku ja suulise üksiksõnade käänamistesti tulemusi (Kaivapalu 2005). Tulemused olid seotud õppijate emakeelega: eestikeelsed õppijad käänasid ootuspäraselt peaaegu kõiki testisõnu kirjalikult paremini kui suuliselt, kuid venekeelsed õppijad saavutasid kõigi sõnade puhul suuliselt paremad tulemused (Kaivapalu 2005: 206, 232). Autor põhjendab seda venekeelsete õppijate eestikeelsetest erinevate käänamisstrateegiate kasutamisega (Kaivapalu 2008).

Artiklis käsitlen eesti keele täis- ja osasihitise kasutamist eesti keelt kõrgtasemel (võrreldav keeleoskustasemega C1) valdavate vene emakeelega üliõpilaste vabas suulisel ja kirjalikus eesti keeles. Lähtun eeldusest, et vaadeldav materjal paigutub situatsioonilise konteksti poolest vahekeele stiilide kontiinumis eri kohtadesse: a) suulise keelekasutuse materjal on kogutud informaalsetest vestlustest, mille puhul informandid hinnangulist tagasisidet ei saanud ning võib eeldada,

et nende kontroll oma keelekasutuse üle oli nõrgem – see materjalikogu esindab õppijakeele vabamat stiili; b) kirjalik materjal on pärit informantide jaoks olulise tähtsusega eksamikirjanditest, mille puhul oli vigade vältimine väga oluline ning võib eeldada, et informantide kontroll oma keelekasutuse üle oli suhteliselt suur – see ainek on joonisel 2 kujutatud skaalal lähemal ettevaatlikule stiilile. Artiklis toon välja kahe materjalikogu analüüsimisel saadud tulemused ning vaatlen, kas suulise ja kirjaliku õppijakeele erinevuste seletamisel on võimalik aluseks võtta keelelise konteksti mõju.

2. Materjal ja informandid

Artiklis analüüsitan keeleline materjal on kogutud suurema täis- ja osasihitise kasutust käsitleva uurimuse tarbeks, mille seniseid tulemusi on kirjeldatud mitmes artiklis (Pool 2005, 2006b, 2007b, 2007a). Uurimuse informantideks on Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) eriala vene emakeelega üliõpilased, kes olid materjali kogumise hetkeks jõudnud oma stuudiumi lõpuossa ning olid sooritanud ka eesti keele kõrgtaseme eksami. Muudest eesti keelt kõrgtasemel valdavatest mitte-eestlastest moodustavad nad mõneti erineva rühma seetõttu, et tegemist on filoloogiaüliõpilastega, kes olid lisaks praktilise eesti keele õpetusele saanud ka põhjaliku ning süsteemse teoreetilise eesti keele alase ettevalmistuse. Informandid moodustavad nii emakeele, vanuse, eesti keele oskuse kui haridustaseme poolest homogeense rühma. Artiklis analüüsitan suuline ja kirjalik keeleaines pärineb samadelt informantidelt ning jaguneb järgmiselt.

- 1) Kõrgtaseme kirjalik keelekasutus: 28 eesti keelt kõrgtasemel valdava vene emakeelega üliõpilase eesti keele lõpueksami kirjandiosast kogutud objektid. Kirjandite keskmine pikkus on 369 sõna, tekstikogu maht kokku 10 332 sõna, sh 581 objekti.
- 2) Kõrgtaseme suuline keelekasutus: 15 eesti keelt kõrgtasemel valdava vene emakeelega üliõpilasega läbiviidud suuliste vestluste litereeringutest kogutud objektid. Lindistusi on kokku 10 tundi, millest on registreeritud 882 objekti.

Uurimus on oma olemuselt kvalitatiivne ning meetodina kasutan sihtkeelepärase kasutuse analüüsi, mille korral vaadeldakse õppijakeele grammatilist korrektsust sihtkeele reeglite seisukohast, kusjuures lisaks uuritava keelevormi esinemisele obligatoorsetes kontekstides võetakse arvesse ka ülekasutuse juhud (vt Pica 1984, Ellis, Barkhuizen 2005: 79–80). Mingi keelelise vormi obligatoorseks kontekstiks peetakse keelelist konteksti, milles emakeelekõnelejad kasutaksid grammatiliselt korrektse lausungi produtseerimiseks just seda vormi (Tarone, Yule 1991: 126, Tarone 1988: 123). Õppijakeele analüüsimisel rakendan lingvistilist lähenemisviisi. Artikli eesmärkideks on

- 1) tuua välja suulise ja kirjaliku õppijakeele objektikasutuse erinevused ehk teisisõnu jälgida situatsioonilise konteksti mõju õppijakeele sihtkeelepärasele korrektsusele,
- 2) selgitada välja keelelise konteksti mõju suulise ja kirjaliku objektikasutuse erinevustele, võttes arvesse nii grammatilisi kui ka leksikaalseid õppijakeele erijooni.

3. Sihitisekasutuse sihtkeelepärane korrektsus suulises ja kirjalikus õppijakeeles

Suulise ja kirjaliku õppijakeele materjalikogust on eraldatud eitavate konstruktsioonide objektid, kuna need esinesid reeglipäraselt partitiivis ning ei paku objekti käändevahelduse seisukohast huvi. Välja on jäetud ka vormihomonüümiaga objektid, mille puhul pole võimalik üheselt kindlaks määrata, millist objektikäänat kolmest võimalikust (nominatiiv, genitiiv või partitiiv) on informandid soovinud kasutada.¹ Artiklis on vaatluse all vaid need käändsõnalised objektid, milles on võimalik kindlaks määrata eesti keele kui sihtkeele grammatika seisukohast korrektsete ja ebakorrektsete kasutusjuhtude vahekord, andmed on esitatud tabelites 1 ja 2.²

Tabel 1. L2-kõneleajate objektitarvitus vabas kirjalikus eesti keeles (28 üliõpilast)

	Kokku	Korrektsed	Ebakorrektsed või küsitavad
Partitiiv	378	338 (89,4%)	40 (10,6%)
Genitiiv	42	33 (78,6%)	9 (21,4%)
Nominatiiv	32	20 (62,5%)	12 (37,5%)
Kokku	452 (100%)	391 (86,5%)	61 (13,5%)

Tabel 2. L2-kõneleajate objektitarvitus vabas suulises eesti keeles (15 üliõpilast)

	Kokku	Korrektsed	Ebakorrektsed või küsitavad
Partitiiv	532	513 (96,4%)	19 (3,4%)
Genitiiv	91	87 (95,6%)	4 (4,4%)
Nominatiiv	92	70 (76%)	22 (24%)
Kokku	715 (100%)	670 (93,7%)	45 (6,3%)

Arvandmetest on näha, et informandid peavad partitiivi eesti keele sihitise põhi-käändeks, seejuures on partitiivobjekti osakaal täissihitise käänetega võrreldes suurem kirjalikus õppijakeeles. Tabelites 1 ja 2 toodud õppijakeele andmed annavad ülevaate sihitisekäänete ülekasutusest (nt kirjalikus materjalis esines 40 partitiivobjekti ülekasutuse juhtu, mis avalduvad sihtkeele seisukohast vigadena), samas ei paku need andmed infot selle kohta, millist objektikäänat oleks neil ülekasutuse juhtudel tegelikult tulnud kasutada ehk missugune objektikäänne on jäänud kasutamata. Nii oleks näites (1) pidanud eesti keele grammatikareeglite kohaselt olema partitiivi asemel genitiiv, näites (2) genitiivi asemel nominatiiv, näites (3) nominatiivi asemel partitiiv, näites (4) nominatiivi asemel genitiiv jne.

- (1) See mees unustas oma **perekonda** (pro *perekonna*), mis jäi kodumaale. (kirjalik)
- (2) Milleks võtta tööle **kellegi suvalise kõrgharidusega inimese** (pro *keegi suvaline kõrgharidusega inimene*), kui kõrvalmajas elav onupoeg või vennatütar otsib parajasti tööd? (kirjalik)
- (3) vot Tartuga juhtus niimoodi et me tulime **dokumendid** (pro *dokumente*) ära anda (.) ära andma (suuline)

¹ Materjalis esinenud eitavate konstruktsioonide objekte ning vormihomonüümseid objekte ja nende analüüsimise problemaatikat on pikemalt käsitletud artiklites Pool 2005, Pool 2006a ja Pool 2007a, mistõttu pole otstarbekas sama informatsiooni siinses kirjutises korrata.

² Õppijakeele analüüsimisel olen lähtunud grammatikareeglistest ning iseenda kui emakeelekõneleja keeletajust. Ühte rühma olen liigitanud nii eesti keele seisukohast ilmsed vead kui ka küsitavad piiripealsed juhtumid.

- (4) ma küll ei teadnud et peab palju varem muretsema **ühiselasukoht** (pro *ühiselasukoha*) (suuline)

Õppijakeele sihtkeelepärasesest korrektsusest täieliku ülevaate saamiseks tuleks üht ja sama sihtkeele seisukohast ebakorrektsust või küsitavat vormi (tabelitest 1 ja 2) käsitleda kahest vaatenurgast – ühe objektikäände üle- ning teise objektikäände alatarvituse juhtumina.

Sihtkeele seisukohast nii õigete kui ka valede (sealhulgas nii ületarvitatud kui ka vajalikus kontekstis tarvitamata jäetud) vormide kaasahaaramiseks grammatilise korrektsuse protsendi arvutamisel saab kasutada Teresa Pica (1984) valemit:

$$\frac{\text{korreksete tarvitajate arv obligatoorses kontekstis}}{\text{obligatoorsete kontekstide arv} + \text{mitteobligatoorsetes kontekstides tarvitatud arv}} \times 100 = \text{korrektsuse \%}$$

Seda valemit kasutades saame suulise ja kirjaliku õppijakeele objektikasutuse sihtkeelepärase korrektsuse kohta täpsemad protsentuaalsed andmed, tulemused on esitatud tabelis 3.

Tabel 3. Õppijakeele objektikasutuse sihtkeelepärane korrektsus

	L2 kirjalik	L2 suuline
Partitiiv	87,1%	92,8%
Genitiiv	45,2%	81,3%
Nominatiiv	38,5%	70%

Tabeli 3 andmete põhjal on vaadeldava informandirühma objektikäänete omandamise hierarhia partitiiv > genitiiv > nominatiiv ning see langeb kokku eesti keele sihitisekäänete markeerituse hierarhiaga³. Teise keele omandamise uurimisel on tavaks pidada mingit struktuuri keeleõppijate poolt omandatuks, kui selle sihtkeelepärase korrektsuse protsent on 90 või suurem (taustaks on tõsiasi, et ka emakeelekõnelejad ei pruugi alati saavutada saajaprotsendilist korrektsust) (Ellis, Barkhuizen 2005: 84–85). Seda arvestades võib informandirühma kui tervikut vaadeldes omandatusest rääkida vaid partitiivobjekti puhul, mille kasutamine on suulises keelekasutuses õnnestunud veidi paremini kui kirjalikus. Tähelepanu väärib täissihitise käänete – nominatiivi ja genitiivi – sihtkeelepärase korrektsuse sõltuvus situatsioonilisest kontekstist: suulise materjali ainestikus on täissihitise korrektsuse protsent märgatavalt suurem kui kirjalikus. Seesugune tulemus on huvitav ka seetõttu, et kirjaliku keelekasutuse aines on kogutud informantide jaoks nn kõrgete panustega eksamitööst, mille hinne oli neile otsustava tähtsusega ja mille kirjutamisel püüti igati vältida.⁴ Suuline materjal on seevastu pärit vaba ülesehitusega intervjuudest, mille puhul hinnangulise tagasiside võimalus puudus ning informantidel ei olnud vajadust oma keelekasutuse korrektsust pingsalt jälgida. Siinsed andmed ei kinnita mitmete varasemate uurimuste tulemusi, mille kohaselt saavutasid teise keele õppijad ettevaatliku stiili korral vabast stiilist suurema grammatilise korrektsuse, kuna see võimaldab vormile suuremat tähelepanu pöörata (Larsen-Freeman, Long 1991: 84–85, Tarone 1988: 82–87).

Käsitletud keeleainese põhjal võib öelda, et situatsioonilisel kontekstil on täis- ja osasihitise kasutamisele mõju: vaba suulise keelekasutuse andmed näitavad siht-

³ Markeerituse seosest teise keele kõnelejate objektikäänete omandamisega vt Pool 2007b.

⁴ Täis- ja osasihitise vältimise võimalustest lähemalt vt Pool 2007a.

keele grammatika seisukohast oluliselt paremat tulemust kui kirjalikus materjalis, mille puhul oli informantide kontroll tõenäoliselt oma keelekasutuse üle tugevam. Kirjaliku materjali allikaks olevates eksamitöödes rakendasid informandid eeldatavasti informaaalsest suulisest kõnest rohkem eksplitsiitseid keeleteadmisi, mis on teadvustatud ning hõlmavad teadlikku reeglikasutust (vt Ellis, Barkhuizen 2005: 5–6). Ometi ei ole see viinud sama heade tulemusteni kui suulises keelekasutuses, seda eriti nominatiiv- ja genitiivobjekti puhul, mille tarvitamine on eesti keeles reguleeritud teise keele kõneleja jaoks keeruliste reeglitega. Artikli järgmises osas vaatlen, kas suur erinevus suulise ja kirjaliku materjali täissihitiste kasutuses võib tuleneda eri keelekasutussituatsioonide keelelise konteksti mõjust.

4. Keelelise konteksti seos objektikäänete sihtkeelepärase korrektsusega

4.1. Grammatiline kontekst: sihitis finiiitse ja infiniitse verbivormi laiendina

Järgnevas analüüsis püüan välja selgitada, kas suulise materjali sihitisekasutuse suurem grammatilise korrektsuse protsent võiks tuleneda sellest, et suulise kõne objekte oli kasutatud lihtsamal keelelisel kontekstis ning kas kirjalikus materjalis esinenud vigade suur suhtarv võiks olla seotud keerukama keelelise kontekstiga. Niisugusel kujul püstitatud hüpoteesi kohaselt peaksid suulise ja kirjaliku õppijakeele objektitarvitusjuhud paiknema situatsioonilise ja keelelise konteksti ristumise skeemil (joonis 3) keelelise konteksti skaalal vähemalt osaliselt erinevates punktides: suulise ainekute objektid eeldatavasti rohkem lõigus A kui B ning kirjaliku materjali objektid rohkem lõigus D kui C.

Õppijakeeles tarvitatud sihitiste keelelise konteksti keerukust määratledes on mõttekas lähtuda objekti sisaldavate lausete süntaktilisest struktuurist. Järgnevas jaotuses olen lähtunud esmalt sellest, kas sihitis laiendab finiiitset või infiniitset verbivormi. Seejuures võib kuulumist finiiitse verbivormi juurde pidada sihitise puhul lihtsamaks keeleliseks kontekstiks kui infiniitse verbivormi laiendamist. Sihitise kuulumist infiniitse verbivormi juurde võib teise keele kõnelejal olla üldse keeruline tajuda ning eriti *da*-infinitiivi laiendavate täissihitiste kasutamise aluseks on eesti keele grammatikas väga komplitseeritud reeglid, mis põhinevad *da*-infinitiivi lauseliikmelisel funktsioonil, nõudes teise keele kõnelejatelt detailseid süntaksi-alaseid teadmisi. Tabelid 4–6 sisaldavad arvulisi kokkuvõtteid täis- ja osasihitise esinemusest vastavalt finiiitse ja infiniitse verbivormi laienditena. Kuna suulise ja kirjaliku materjali hulk on erinev, sobivad võrdlemiseks eelkõige protsentuaalsed andmed.⁵

Tabel 4. Partitiivobjektid finiiitse ja infiniitse verbivormi laiendina

	L2 suuline	L2 kirjalik
Finiitne	412 (77,4%)	273 (72,2%)
Infiniitne	120 (22,6%)	105 (27,8%)
Kokku	532 (100%)	378 (100%)

⁵ Kuna tegemist on kvalitatiivse analüüsiga, on arvandmetel siin peamiselt illustratiivne tähendus. Oluline on ka märkida, et kõik esitatavad järeldused kehtivad ainult selle informandirühma keelekasutuse kohta ega laiene muudele eesti keele õppijatele.

Tabel 5. Genitiivobjektid finiiitse ja infiniitse verbivormi laiendina

	L2 suuline	L2 kirjalik
Finiitne	81 (89%)	28 (66,7%)
Infiniitne	10 (11%)	14 (33,3%)
Kokku	91 (100%)	42 (100%)

Tabel 6. Nominatiivobjektid finiiitse ja infiniitse verbivormi laiendina

	L2 suuline	L2 kirjalik
Finiitne	75 (81,5%)	20 (62,5%)
Infiniitne	17 (18,5%)	12 (37,5%)
Kokku	92 (100%)	32 (100%)

Tabelitest 4–6 on näha, et suulises ja kirjalikus õppijakeeles kasutatud sihitiste keeleline kontekst on osaliselt erinev: kirjalikus ainekust esines protsentuaalselt rohkem infiniitseid verbivorme laiendavaid sihitisi kui suulises, seejuures on erinevused eriti ilmsed genitiiv- ja nominatiivobjektide puhul. Nende andmete alusel on küll võimalik väita, et suulise ja kirjaliku õppijakeele ainekust paigutub keelelise konteksti skaalal keerukuse alusel eri kohtadesse – suuline materjal lihtsama ning kirjalik vastavalt keerulisema konteksti poole –, kuid tabelid 4–6 ei anna infot selle kohta, kuidas erinev keeleline kontekst mõjutab objektikasutuse sihtkeelepärasest korrektsust.

Järgnevalt on vaja leida vastus küsimusele, kas infiniitset verbivormi laiendavate sihitiste suurem hulk kirjalikus õppijakeeles mõjutab vigade hulka. Selleks on võimalik eristada tabelites 1 ja 2 väljatoodud ebakorrektsete ja küsitavate objektikasutusjuhtude (teisisõnu ületarvitusjuhtude) hulgas vastavalt finiiit- ja infiniitverbi juurde kuuluvad sihtkeele seisukohast valesti kasutatud objektid. Tabelites 7 ja 8 esitatakse vales käändes tarvitatud objektide andmed (käände nimi tähistab juhtumeid, kui oli kasutatud seda, kuid pidanud olema muu objektikääne). Samas tuleb arvestada, et nii väikese materjalihulga puhul võib ka lihtsalt juhuslikkusega olla üsna suur roll ning arvulistele andmetele ei saa omistada liiga suurt tähtsust.

Tabel 7. Kirjaliku õppijakeele objektivigade jagunemine keelelise konteksti järgi

	Finiitverbi laiend	Infiniitverbi laiend	Kokku
Partitiiv	30 (75%)	10 (25%)	40 (100%)
Genitiiv	4 (44,4%)	5 (55,6%)	9 (100%)
Nominatiiv	7 (58,3%)	5 (41,7%)	12 (100%)

Tabel 8. Suulise õppijakeele objektivigade jagunemine keelelise konteksti järgi

	Finiitverbi laiend	Infiniitverbi laiend	Kokku
Partitiiv	18 (94,7%)	1 (5,3%)	19 (100%)
Genitiiv	2 (50%)	2 (50%)	4 (100%)
Nominatiiv	15 (68,2%)	7 (31,8%)	22 (100%)

Tabelis 7 esitatud andmed näitavad, et $\frac{3}{4}$ kirjaliku õppijakeele partitiivobjektide vigu (s.o juhte, kus partitiivi asemel oleks pidanud olema muu objektikääne) on tehtud finiiitverbi, $\frac{1}{4}$ infiniitverbi laiendavates sihitistes. Tabelist 4 on näha, et

selles materjaliosas oligi umbes kolmveerand kõigist partitiivobjektidest kasutatud finiiitse ning veerand infiniitse verbivormi laiendina, seega võib öelda, et keerulisem keeleline kontekst ei ole mõjutanud partitiivobjektide vigade hulka kirjalikus õppijakeeles. Näited (5) ja (6) illustreerivad kirjalikus õppijakeeles finiiitverbi laiendina kasutatud partitiivobjekte, näited (7) ja (8) vastavalt infiniitverbide objekte.

- (5) Ootasin väga **esmatutvumist** Tartu linnaga. (kirjalik)
- (6) Jah, **se**da (pro *selle*) mõtles inimene välja. (kirjalik)
- (7) Ning on raske kohe öelda ja väljendada **kõiki mõtteid ja tundeid**, mis on seotud ülikooliga. (kirjalik)
- (8) Lõpuks ma tahaks öelda, et ülikooli astumisega täitusid minu unistused: astuda Tartu ülikooli ning õppida **eesti keelt** (pro *eesti keel*) ära. (kirjalik)

Genitiiv- ja nominatiivobjekte esines kogu materjalis partitiivobjektidest tunduvalt vähem, samuti on nende käänete kasutamisel tehtud vigade hulk vastavalt väiksem.

Kirjalikus õppijakeeles täissihitise kasutamisel tehtud vead (juhud, kus kasutatud täissihitise käände asemel oleks pidanud olema kas teine täissihitise käände või osasihitise) jagunevad peaaegu võrdselt finiiit- ja infiniitverbide laiendite vahel, genitiivobjektide vigu oli pisut enam infiniitse, nominatiivobjektide vigu aga finiiitse verbi laiendite hulgas. Kui võrrelda tabeli 7 andmeid tabelites 5 ja 6 esitatud andmetega kõigi täissihitiste jaotumisest finiiit- ja infiniitverbide laienditeks, on võrreldes partitiivobjektide kasutusega näha erinevusi. Seos keelelise konteksti keerukuse ja vigade arvu vahel on kõige ilmsem genitiivobjektide puhul: üle poole selle sihitisekäände vigadest oli tehtud infiniitse verbi laiendites, samas laiendas infiniitverbi vaid kolmandik kõigist kirjaliku õppijakeele genitiivobjektidest. Seega on põhjust oletada, et kui kirjalikus materjalis oleks genitiivobjekti kasutatud vähem infiniitse ja rohkem finiiitse verbivormi laiendina, oleks selle sihitisekäände tarvitamisel tõenäoliselt tehtud ka vähem vigu. Näited (9) ja (10) illustreerivad genitiivobjektide ületarvitusest tingitud vigu infiniittarindites.

- (9) Mul on unistus **hispaania keele** (pro *hispaania keel*) ära õppida. (kirjalik)
- (10) Kolmas grupp koosneb nendest, kes astub ülikooli, et üliõpilase **staatus** (pro *staatus*) saada ja välismaale tööle sõita. (kirjalik)

Näidetes (9), (10) ja eespool toodud näites (2) on informandid valinud genitiivi kui primaarse täissihitise käände, tehes seega sihtkeele seisukohast õige valiku täis- ja osasihitise vahel, kuid eksides täissihitise vormi valikul. Näidetes kasutatud infiniittarindites on eesti keele grammatika kohaselt täissihitise käändena võimalik vaid nominatiiv, mille kasutuse tingib lausete süntaktiline struktuur: näites (9) laiendab sihitise atribuudi funktsioonis *da*-infinitiivi, näidetes (10) ja (2) iseseisva predikaadina talitlevat *da*-infinitiivi. Genitiivse täissihitise tarvitamine *da*-infinitiivi laiendina on võimalik vaid vähestel juhtudel: kui *da*-infinitiiv on lauses sihitiseks (11) või esineb koos modaalverbiga liitöeldise koosseisus (12).

(11) .. selle abil oskaksid need tulevikus **parema töö** leida. (kirjalik)

(12) Arvan, et sellele küsimusele võib anda **jaatava vastuse**. (kirjalik)

Teise keele kõnelejatelt eeldab täissihitise käänete sihtkeelepärane kasutus infiniit-tarindites põhjalikke süntaksialaseid teadmisi, mis teeb õige käände valiku sageli äärmiselt keeruliseks.

Kirjaliku õppijakeele materjali ekslikest nominatiivobjektidest esines infiniitse verbi laiendina pisut alla poole (41,7% e 12-st juhust 5, vt tabel 7). Kuna kõigist selle materjalikogu nominatiivobjektidest laiendas infiniitverbi 37,5% (vt tabel 6), ei ilmne siin märgatavat seost nominatiivobjektide keelise konteksti keerukuse ja ületarvitusvigade arvu vahel. Uurimuse materjali alusel ei ole põhjust oletusteks, et juhul, kui kirjalikus materjalis olnuks kasutatud vähem infiniitseid verbivorme, oleks ka nominatiivobjektide kasutamisel tehtud vähem vigu, kuna materjalis sisaldunud vead jagunevad enam-vähem proportsionaalselt finiiit- ja infiniitverbide laiendite vahel. Näide (13) illustreerib nominatiivobjekti ületarvitust *da*-infinitiivi laiendina, näide (14) aga pöördelise verbivormi laiendina.

(13) Aga ikkagi meie kõik püüame rohkem teenida, leida **töökoht** (pro *töökohta* v *töökohta*), kus on hea palk, sest tahame paremini elada. (kirjalik)

(14) Näen oma **vanemad** (pro *vanemaid*) väga harva. (kirjalik)

Näites (13) on kasutatud nominatiivobjekti lauses sihitisena talitleva *da*-infinitiivi laiendina, mille korral on grammatikareeglite kohaselt võimalik vaid genitiivne täissihitis (konkreetsel juhul on paralleelvariandina võimalik ka osasihitise kasutamine). Käesoleva uurimuse informantidelt on kogutud ka introspektiivsed andmed sihitisekasutuse kohta (vt Pool 2006b), mis annavad tunnistust sellest, et vaadeldavad üliõpilased seostavad *da*-infinitiiviga sageli ainult nominatiivobjekti, tegemata vahet *da*-infinitiivi süntaktilisel funktsioonil lauses. Näites (14) sisalduv partitiivverb *nägema* eeldab laiendina partitiivobjekti kõigis süntaktilistes struktuurides.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et keerukamat keelelist konteksti kirjaliku õppijakeele materjalis võib pidada vigade arvukuse mõjuriks täissihitise (eriti genitiivobjekti) puhul. Partitiivobjekti kasutamisel ei mängi keeleline kontekst vigade seisukohast erilist rolli, kuna finiiit- ja infiniitverbe laiendavates sihitistes tehtud vigade arv oli proportsionaalselt võrreldav kõigi partitiivobjektide jagunemisega finiiit- ja infiniitverbide laienditeks.

Suulise õppijakeele ainestikus esines kirjalikuga võrreldes vähem vigu ning ka oluliselt vähem infiniitseid verbe laiendavaid sihitisi. Vastust vajab küsimus, kas vigade vähene arv võib tuleneda lihtsamast keelelisest kontekstist ehk kas on tõenäoline, et kui suulises kõnes oleks tarvitatud rohkem infiniitseid verbivorme, olnuks ka objektivigade arv vastavalt suurem.

Partitiivobjektide puhul ei mängi keelise konteksti keerukus rolli, kuna ületarvitusvigadest vaid üks esines infiniitse verbivormi, liitpredikaadi koosseisu kuuluva *ma*-infinitiivi laiendina (15).

(15) ma pidin esitama enne eksamile minekut selle välismaalase passi aga mul seda ei olnud (.) ma sellest ei teadnud midagi et ma pean enne **sedä** (pro *selle*) muretsema (suuline)

Võrreldes tabelis 8 esitatud andmeid genitiiv- ja nominatiivobjektide ületarvitusest põhjustatud vigade jagunemisest finiiit- ja infiniitverbi laiendite vahel tabelites 5 ja 6 toodud kokkuvõtetega kõigi suulise materjali genitiiv- ja nominatiivobjektide vastavast jaotusest, on näha, et keerulisem keeleline kontekst on suulise kõne täissihitiste vigade arvu mõjutanud. Kuigi vigade üldarv on materjali suurt hulka arvestades väike, on proportsionaalselt suur osa neist tehtud infiniitse verbivormi laiendites. Nii esines tabeli 5 kohaselt kõigist suulise kõne genitiivobjektidest infiniitverbi laiendina vaid 11% (91-st 10), samas oli infiniitse verbi laiendites tehtud 50% (4-st juhust 2) genitiivobjekti ületarvitusvigadest. Kõigist nominatiivobjektidest esines tabeli 6 järgi infiniitverbi laiendina 18,5% (92-st 17), valedest kasutusjuhtudest (vt tabel 8) oli infiniitverbi laiendeid 31,8% (22 juhust 7). On tõenäoline, et kui suulises materjalis oleks kasutatud rohkem infiniitseid verbivorme, oleks see viinud ka suurema vigade arvuni. Analüüsitud materjalist ilmneb seega seos suulise õppijakeele lihtsama keelise konteksti ja väiksema vigade arvu vahel.

Näited (16) ja (17) illustreerivad genitiivobjektide ületarvitusest tingitud vigu suulises materjalis: näites (16) laiendab omastavaline sihitis *et*-kõrvallause *da*-infinitiivset predikaati, näites (17) finiiitset verbivormi *vahetas*.

(16) keegi nagu ei usu (.) arvavad et ma andsin raha et **selle viisa** (pro *seda viisat*) saada (suuline)

(17) no talle meeldis seal rohkem ja no ta vahetas **töökoh-** (.) **töökoha** (pro *töökohta*) ja --- (suuline)

Näite (16) süntaktiline struktuur välistab genitiivse täissihitise (täissihitise käänetest oleks siin võimalik vaid nominatiiv, konkreetnes lausungis on emakeelekõneleja seisukohast loomulikum siiski partitiivobjekt). Näites (17) eeldab partitiivobjekti kasutust öeldisverbi *vahetama* ja objektnoomeni *töökoht* semantika koosmõju. Informant on kasutatud genitiivvormini jõudnud arutluse tulemusena ning lähtunud tõenäoliselt tegevuse tulemuslikkusest.

Näites (18) on nominatiivobjekti ületarvitusest tingitud viga infiniitse verbivormi juures (ka *ma*-infinitiivi enda vorm ei ole korrektne), näites (19) on nominatiivne sihitis partitiivverbide hulka kuuluva finiiitverbi *näitama* laiendiks.

(18) ma käisin Soomes --- **maasikad** (pro *maasikaid*) korjama (suuline)

(19) siis tollis olin nii rõõmus kui Eesti piirivalvur ütles mulle et (.) tere tulemast Eestisse ja näidake oma **dokumendid** (pro *dokumente*) (suuline)

Siiani olid vaatluse all ainult ületarvitusest tingitud objektivead ja nende seos õppijakeele grammatilise kontekstiga. Tabelis 9 on kokkuvõtlikult esitatud finiiit- ja infiniitseid verbe laiendavate objektide sihtkeelepärane korrektsuse protsent, arvestades nii objektikäänete üle- kui ka alatarvitust (vrd tabel 3).

Tabel 9. Finiiit- ja infiniitverbe laiendavate objektide sihtkeelepärane korrektsus kirjalikus ja suulises õppijakeeles

	Finiitverbi laiendid		Infiniitverbi laiendid		
	Kirjalik	Suuline		Kirjalik	Suuline
Partitiiv	86,8%	92,3%	Partitiiv	84,8%	94%
Genitiiv	48%	86%	Genitiiv	50%	61,5%
Nominatiiv	46,4%	73%	Nominatiiv	33,3%	59%

Materjali analüüsi põhjal on võimalik väita, et suurem vigade hulk kirjaliku õppijakeele ainestikus on täissihitiste puhul mõjutatud keerulisemast keelelisest kontekstist (e infiniitsete verbivormide rohkusest), suulise õppijakeele väiksem vigade hulk aga vastavalt lihtsamast keelelisest kontekstist (e infiniitverbide väiksemast osakaalust). Samas ei anna keelelise konteksti süntaktiline keerukus või lihtsus vastust küsimusele, miks esines kirjalikus materjalis suulisest protsentuaalselt enam partitiivobjektide ületarvitusjuhtumeid ning miks on tabelis 9 välja toodud suulise objektikasutuse sihtkeelepärase korrektsuse protsent nii finiiit- kui ka infiniitverbe laiendavate sihitiste puhul suurem kui kirjalikus. Keelelise konteksti mõju täpsemaks hindamiseks on seega lisaks grammatilisele poolele tarvilik vaadelda ka õppijakeele leksikaalset külge.

4.2. Sihitise põhjaks olevate verbide mitmekesisus suulises ja kirjalikus õppijakeeles

Suulise ja kirjaliku õppijakeele sihitisekasutuse erinevuste analüüsi täpsustamiseks on mõttekas laiendada artiklis rakendatavat keelelise konteksti mõistet ning võtta lisaks lausete süntaktilisele struktuurile vaatluse alla ka sihitise põhjaks olevate verbide olemus, eriti verbivaliku mitmekesisus. Tabelis 9 esitatud andmetest on näha, et suulises materjalis oli sihtkeelepärase korrektsuse protsent kirjalikust kõrgem nii finiiit- kui ka infiniitverbide laienditena kasutatud objektide puhul. Järgnevalt püüan leida vastust küsimusele, kas suulise keelekasutuse parem ning kirjaliku vastavalt nõrgem tulemus võib olla seotud vestlus- ning kirjanditeemadest tuleneva verbivalikuga, võimaluse korral toon esile tähelepanekuid ka sagedasematest objektnoomenitest.

Suulised vestlused hõlmasid kõigi 15 informandi puhul sama temaatikat: informantide päritolu ja kooliaeg, ülikoolis õppimisega seonduv, eredamad mälestused ülikooliajast, senised töökogemused, tulevikuplaanid jms. Informantide vestluspartnerina suunasin küll vestluse kulgu ja esitasin täiendavaid küsimusi, kuid üliõpilased olid teemaderingi piires vabad rääkima just sellest, mis neile meeldis ja millest rääkimisel nad ennast kindlalt tundsid. Seega pole välistatud mõningane vältimisstrateegiate rakendamine: tuttavatest asjadest rääkides välditakse tegelikult keerulisemaid ja elus harvemini ette tulevaid teemasid, mis omakorda võib viia lihtsama keelelise konteksti ehk lihtsamate süntaktiliste struktuuride ja piiratuma sõnavara kasutamiseni.

Kirjalik materjal pärineb eksamikirjanditest, mille teemad olid ette antud. 28 informandi tööd jagunesid paljude teemade vahel, mis käsitlesid hariduse rolli elus, raha mõju inimesele, ülikooli tähtsust kirjutaja elus, keelte rolli inimeste ühendajana, ajakirjanduse rolli ühiskonnas, religiooni küsimusi, edukuse kriteeriume jm. Kuigi informandid said kirjanditeema valida mitme variandi seast, pidid nad kogu kirjutise vältel valitud teemast kinni pidama ning kirjandižanr eeldab ka sõnavara varieerimist. Seetõttu on põhjust eeldada, et kirjalikus materjalis oli lisaks keerukamatele süntaktilistele struktuuridele kasutatud ka vaheldusrikkamat sõnavara. Eelkirjeldatud taustateadmistest lähtudes saab püstitada hüpoteesi, mille kohaselt võib suulise õppijakeele suurem sihtkeelepärane korrektsus sihitise kasutusel tuleneda sellest, et suulises kõnes kasutati sihitise põhjana vähesemaid verbe ning esines ka mitmeid väga sageli korduvaid objektnoomeneid, mille kasutamine informanti-

dele raskusi ei valmistanud, kirjalikus materjalis aga võib eeldada leksika suuremat varieerumist, mis võib olla üheks objektiivigade rohkust mõjutavaks teguriks.

Materjali võrreldavuse huvides on järgnevas kokkuvõttes arvesse võetud võrdne hulk objektikasutusjuhte nii suulisest kui kirjalikust materjalikogust – kummastki 450 objekti. Tabelis 10 on ära toodud selles ainekus sihitise põhjana kasutatud verbid esinemissageduse järjekorras, sulgudes on lisatud esinemiskordade arv 450 objektikasutusjuhust.

Tabel 10. Sihitise põhjana esinenud verbid esinemissageduse järjestuses

Suuline õppijakeel (450 näidet)	Kirjalik õppijakeel (450 näidet)
1. <i>õppima</i> (42), sh <i>ära õppima</i> (2)	1. <i>andma</i> (39), sh <i>ära andma</i> (1)
2. <i>tegema</i> (30)	2. <i>tegema</i> (26)
3. <i>rääkima</i> (29), sh <i>ära rääkima</i> (1)	3. <i>leidma</i> (24)
4. <i>võtma</i> (28), sh <i>ära võtma</i> (1)	4. <i>õppima</i> (18), sh <i>ära õppima</i> (1)
5. <i>saama</i> (23)	5.–6. <i>saama</i> (14), <i>tundma</i> (14)
6. <i>õpetama</i> (19)	7. <i>võtma</i> (10)
7. <i>andma</i> (18)	8. <i>saavutama</i> (9)
8.–9. <i>valima</i> (17), <i>kirjutama</i> (17)	9. <i>tahtma</i> (8)
10. <i>lõpetama</i> (14), sh <i>ära lõpetama</i> (2)	10.–15. <i>kasutama</i> (7), sh <i>ära kasutama</i> (1), <i>õpetama</i> (7), <i>näitama</i> (7), <i>tähendama</i> (7), <i>sooritama</i> (7), <i>teadma</i> (7)
11. <i>leidma</i> (12)	16. <i>nägema</i> (6)
12. <i>teadma</i> (11)	17.–25. <i>ümbritsema</i> (5), <i>valima</i> (5), <i>aitama</i> (5), <i>looma</i> (5), <i>hindama</i> (5), <i>vaatama</i> (5), <i>lahutama</i> (5), <i>vajama</i> (5), <i>otsima</i> (5)
13. <i>nägema</i> (8)	26.–35. <i>ootama</i> (4), <i>tooma</i> (4), <i>arendama</i> (4), <i>nimetama</i> (4), <i>lahendama</i> (4), <i>pidama</i> (4), <i>rääkima</i> (4), <i>omandama</i> (4), <i>valdama</i> (4), <i>oskama</i> (4)
14.–15. <i>panema</i> (7), <i>vahetama</i> (7), sh <i>ära vahetama</i> (1)	36.–44. <i>kuulama</i> (3), <i>realiseerima</i> (3), <i>teada saama</i> (3), <i>toetama</i> (3), <i>lugema</i> (3), <i>liitma</i> (3), <i>mõjutama</i> (3), <i>esitama</i> (3), <i>panema</i> (3)
16.–17. <i>ostma</i> (6), <i>oskama</i> (6)	45.–73. <i>mängima</i> (2), <i>eelistama</i> (2), <i>arvestama</i> (2), <i>unustama</i> (2), <i>ostma</i> (2), <i>tooma</i> (2), <i>meenutama</i> (2), <i>parandama</i> (2), <i>rakendama</i> (2), <i>veetma</i> (2), <i>hankima</i> (2), <i>ütleva</i> (2), <i>kaotama</i> (2), <i>täiendama</i> (2), <i>muutma</i> (2), <i>organiseerima</i> (2), <i>mainima</i> (2), <i>jätkama</i> (2), <i>kirjutama</i> (2), <i>moonutama</i> (2), <i>täitma</i> (2), <i>segama</i> (2), <i>hoidma</i> (2), <i>õigustama</i> (2), <i>välja mõtlema</i> (2), <i>soovima</i> (2), <i>silmas pidama</i> (2), <i>armastama</i> (2), <i>jagama</i> (2)
18.–20. <i>vaatama</i> (5), <i>sooritama</i> (5), sh <i>ära sooritama</i> (1), <i>ütleva</i> (5)	74.–142. <i>kaitsma</i> (1), <i>tõestama</i> (1), <i>rikkuma</i> (1), <i>rahuldama</i> (1), <i>kaebama</i> (1), <i>suunama</i> (1), <i>väärtustama</i> (1), <i>kulutama</i> (1), <i>kinkima</i> (1), <i>kandma</i> (1), <i>ravima</i> (1), <i>korjama</i> (1), <i>avaldama</i> (1), <i>arvama</i> (1), <i>maha jätma</i> (1), <i>jooma</i> (1), <i>arutleva</i> (1), <i>saatma</i> (1), <i>edasi andma</i> (1), <i>pakkuma</i> (1), <i>vastu võtma</i> (1), <i>ühendama</i> (1), <i>läbima</i> (1), <i>abistama</i> (1), <i>ületama</i> (1), <i>pöörama</i> (1), <i>praktiseerima</i> (1), <i>kohtama</i> (1), <i>viskama</i> (1), <i>tassima</i> (1), <i>sundima</i> (1), <i>võrdleva</i> (1), <i>maitsma</i> (1), <i>koolitama</i> (1), <i>nautima</i> (1), <i>küllastama</i> (1), <i>ette kujutama</i> (1), <i>kajastama</i> (1), <i>levitama</i> (1), <i>müüma</i> (1), <i>eristama</i> (1), <i>kartma</i> (1), <i>tunnistama</i> (1), <i>tagama</i> (1), <i>pooleli jätma</i> (1), <i>päästma</i> (1), <i>petma</i> (1), <i>uskuma</i> (1), <i>tekitema</i> (1), <i>maksma</i> (1), <i>austama</i> (1), <i>omaks võtma</i> (1), <i>eraldama</i> (1),

Suuline õppijakeel (450 näidet)	Kirjalik õppijakeel (450 näidet)
	väärima (1), moodustama (1), alustama (1), ümber tege- ma (1), märkama (1), proovima (1), omama (1), mõist- ma (1), puudutama (1), alla suruma (1), väljendama (1), tõstma (1), korraldama (1), säilitama (1), sünnitama (1), avastama (1)
21.–25. viima (4), sh ära viima (1), unusta- ma (4), sh ära unustama (2), tundma (4), küsimä (4), vastu võtma (4)	
26.–37. näitama (3), korraldama (3), ootama (3), lugema (3), tähendama (3), kuulma (3), meenutama (3), jutustama (3), üürima (3), esitama (3), tooma (3), korja- ma (3)	
38.–58. koguma (2), nimetama (2), kõne- lema (2), valdama (2), mõtlema (2), tõlki- ma (2), lindistama (2), kuulama (2), joo- nistama (2), pakkuma (2), omandama (2), sööma (2), kasutama (2), välja mõtlema (2), muresema (2), nõudma (2), armastama (2), jätma (2), saatma (2), jälgima (2), vabas- tama (2)	
59.–107. pidama (1), välja saatma (1), väljendama (1), kontrollima (1), jooma (1), häirima (1), ajama (1), ette kujutama (1), kasvatama (1), aitama (1), edasi and- ma (1), tahtma (1), keelama (1), valmistama (1), kokku panema (1), moonutama (1), sünnitama (1), asendama (1), alustama (1), kordama (1), huvitama (1), jagama (1), avaldama (1), kohtama (1), rakenda- ma (1), äratama (1), lisama (1), paluma (1), sundima (1), välja töötama (1), viskama (1), tellima (1), tähistama (1), proovile panema (1), maksma (1), alla kirjutama (1), ületama (1), pöörama (1), välja andma (1), küüditama (1), segamini ajama (1), välja tõmbama (1), lehitsema (1), avama (1), lubama (1), arvama (1), kandma (1), esile tooma (1)	

Tabelist 10 on näha, et verbivalikut puudutav hüpotees pidas paika: suulises materjalikogus sihitise põhjana tarvitatud erinevate verbide hulk on palju väiksem (suulises 107, kirjalikus 142 eri verbi). Tähelepanu väärib enamasti partitiivobjekti võtvate verbide *õppima*, *rääkima* ja *õpetama* suur hulk suulises materjalis. Nende verbide näol pole küll tegemist puhtalt partitiivverbidega, kuid ilma resultatiivsete laienditeta tarvitatakse neid enamasti koos partitiivobjektiga. Vestlustes oli neid kasutatud valdavalt partitiivi eeldavates kontekstides ja piiratud hulga objektnoomenitega, nt *õppima keelt*, *rääkima keelt*, *õpetama keelt*, nagu näidetes (20)–(22).

(20) sest ma hakkasin õppima **eesti keelt** esimesest klassist (suuline)

(21) ainuke kes meil **eesti keelt** räägib on vanaema (suuline)

- (22) aga siis avati meil eesti koolis selline eksperimentaalklass kus võeti vene-
lasi vastu ja õpetati **eesti keelt** nendele (suuline)

Esitatud näited illustreerivad kontekste, mille puhul võib kõrgtasemel eesti keele kõnelejatel objekti vormivalikut pidada juba automaatseks ning neid öeldisverbe võib pidada sihitisekasutusel lihtsamaks keeleliseks kontekstiks. Viimast väidet kinnitab ka asjaolu, et nimetatud verbe laiendavate objektide hulgas esines vaid üks viga, vt näidet (23), kus partitiivi asemel oli kasutatud nominatiivi.

- (23) ja põhimõtteliselt saab öelda et nagu **vormiõpetus** (pro *vormiõpetust*)
nagu ise kodus õppisin ja (suuline)

Kirjaliku materjali hulgas olid kolm sagedasimat verbi aspektverbide hulka kuulu-
vad *andma*, *tegema* ja *leidma*, mida võib pidada sihitisekasutusel keerulisemaks
keeleliseks kontekstiks, kuna igal üksikjuhtumil on vaja mõelda sihitise vormivaliku
tingimustele. *Tegema* oli nii kirjalikus kui suulises ainekustikus esinemissageduselt
teisel kohal, põhjuseks on ilmselt selle verbi kuulumine eesti keele tuumverbide
hulka (Tragel 2003), millel on keeles väga laialdased kasutamisevõimalused. Kirja-
likus õppijakeeles kõige sagedamini sihitise põhjana esinenud verb *andma* osutus
objektikasutuse seisukohast veaohtrikuks: partitiivi ületarvitusest tingitud viga
kirjalikus materjalis oli üldse kokku 40, millest 8 oli just ühendis *andma*-verbiga,
nagu näidetes (24) ja (25).

- (24) Tartu ülikool annab üliõpilasele **head võimalust** (pro *hea võimaluse*)
ennast igakülgsest arendada. (kirjalik)

- (25) Ning vahel juhtub nii, et fakte moonutatakse, antakse nendele **teistsu-
gust värvingut** (pro *teistsugune värving*) ja spekulereeritakse nendega.
(kirjalik)

Andma-verbi nii suur esinemissagedus võib tuleneda ühelt poolt sellest, et tege-
mist on põhisõnavarasse kuuluva tuumverbiga (Tragel 2003), kuid määravam on
kindlasti kirjandite teemavalik: mitme kirjandi teemaks oli “Mida on mulle andnud
ülikool?”.

Kirjalikus ainekustikus sageduselt kolmandal kohal olev verb *leidma* pole samuti
keeletõppijatele sihitise põhjana lihtne (seda laiendavate sihitiste hulgas oli kokku
neli viga). Vaadeldavas materjalis paistab silma informantide soov kasutada seda
verbi sageli just infiniitvormis, mis muudab keelelise konteksti veelgi keerulisemaks.
Probleemid tekivad eelkõige täissihitise käände valikuga, nagu näites (26), milles
lause süntaktiline struktuur võimaldab täissihitise käändena vaid nominatiivi tarvi-
tamist, paralleelvariandina aga kindlasti (isegi eelistatumalt) ka partitiivobjekti.

- (26) Et nendele **vastuse** (pro *vastus* v *vastust*) leida, tuleb mõelda selle peale,
kust religioon üldse tuleb. (kirjalik)

Nii kirjalikus kui ka suulises ainekustikus sageduselt teisel kohal olev tuumverbide
hulka kuuluv *tegema* on aspektverbina põhjustanud nominatiivobjekti ületarvitust,
mida illustreerivad näited (27) ja (28).

- (27) Ülikool tegi minust **täiskasvanud inimene** (pro *täiskasvanud inimese*),
kes teab, mida tahab. (kirjalik)

- (28) mina üritan **see** (pro *se*) teha nii eesti keelest vene keelde nagu õpetajatele --- kui ka vene keelest eesti keelde kui saadetakse mingi kirju või käskkirju või (.) (suuline)

Sihitise põhjana kasutatud verbide väiksem valik suulises õppijakeeles lihtsustab keelelist konteksti märgatavalt ning verbikasutus avaldab mõju ka objektnoomenite valikule. Õppijakeele leksika vaheldusrikkus on seega grammatilise korrektsuse saavutamist mõjutav tegur.

5. Kokkuvõtteks

Kahest eri keelekasutussituatsioonist kogutud õppijakeele ainestiku analüüs näitas, et täis- ja osasihitise kasutamise sihtkeelepärane korrektsus varieerub vastavalt õppijakeele situatsioonilisele kontekstile: vabamat stiili esindavas suulises materjalis oli korrektsuse protsent tunduvalt suurem kui ettevaatlikumat ning suurema enesekontrolliga stiili esindavas kirjalikus materjalis. Suulise õppijakeele sihtkeele seisukohast paremini õnnestunud sihitisekasutus on seotud lihtsama keelelise kontekstiga: suulises aineses esines kirjalikuga võrreldes vähem infiniitse verbivormi laiendina kasutatud objekte ning sihitise põhjana kasutatud verbide valik on väiksem, hõlmates mitmeid väga suure esinemissagedusega verbe, millega seoses kasutati piiratud hulka objektnoomeneid. Kirjaliku ainese suurem objektivigade hulk suuliseiga võrreldes on samuti seotud nii lausete süntaktilise struktuuriga (keerulisemad tarindid) kui ka kirjandžanri eripärast tuleneva sõnavaralise mitmekesisusega: sihitiste põhjana esinevate verbide valik on suulise materjalikoguga võrreldes märgatavalt suurem. Just verbide mitmekesisus ning asjaolu, et neist sagedasimate hulka kuulub mitmeid aspektverbe, on vigade rohkuse seisukohast olulise tähtsusega: niisugustes tingimustes on objektikäände automaatse kasutuse võimalus väike (eriti võrreldes suulise materjali sagedasimate verbidega, nt *rääkima* + objekt partitiivis) ning keeleõppijad on sunnitud pidevalt mõtlema objekti vormi valikut määravatele semantilistele ning süntaktilistele tingimustele.

Viidatud kirjandus

- Ellis, Rod 1990. *Understanding Second Language Acquisition*. Sixth impression. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, Rod; Barkhuizen, Gary 2005. *Analyzing Learner Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Fjodorova, Alina 2004. Vene üliõpilaste sõnavarakasutus suulises ja kirjalikus eesti keeles. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) osakond.
- Kaivapalu, Annekatrin 2005. Lähdekeeli kielenoppimisen apuna. *Jyväskylä Studies in Humanities*, 44. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kaivapalu, Annekatrin 2008. Mida räägivad sõnasisesed pausid ja kordused sihtkeele käänamisprotsessist? – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 4, 35–52.
- Larsen-Freeman, Diane; Long, Michael H. 1991. *An Introduction to Second Language Acquisition Research*. London, New York: Longman.
- Pajupuu, Hille; Kerge, Krista; Alp, Pilvi 2009. Sõnavara loomulik rikkus haritud keeleoskaja tekstides. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 5, 187–196.

- Pastuhhova, Olga 2004. Interferentsivead vene üliõpilaste suulise ja kirjaliku eesti keele süntaksis. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) osakond.
- Pica, Teresa 1984. Methods of morpheme quantification: their effect on the interpretation of second language data. – *Studies in Second Language Acquisition*, 6, 69–78.
- Pool, Raili 2005. Täis- ja osasihitis kõrgtasemel eesti keelt teise keelena kõnelejate kirjalikus keelekasutuses. – Raili Pool (toim.). *Teine keel. Uurimusi eesti keele kui teise keele omandamisest*. Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) õppetooli toimetised, 5. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 8–74.
- Pool, Raili 2006a. Sihitise vormihomonüümia – keeleuurija probleem, keeleõppija tugi. – Külvi Pruuli, Annekatrin Kaivapalu (toim.). *Lähivertailuja 17. Jyväskylä Studies in Humanities*, 53. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 85–101.
- Pool, Raili 2006b. Täis- ja osasihitise kasutamisest eesti keelt teise keelena õppijate pilgu läbi. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 2, 185–202.
- Pool, Raili 2007a. Keeleõppijate vältimisstrateegiatest eesti keele täis- ja osasihitise näitel. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 3, 235–252.
- Pool, Raili 2007b. Täis- ja osasihitise omandamise ning markeerituse seosest. – *Keel ja Kirjandus*, 1, 35–50.
- Tarone, Elaine 1983. On the variability of interlanguage systems. – *Applied Linguistics*, 4/2, 143–163.
- Tarone, Elaine 1988. *Variation in Interlanguage*. London: Edward Arnold.
- Tarone, Elaine; Yule, Georg 1991. *Focus on the Language Learner. Second impression*. Oxford: Oxford University Press.
- Tragel, Ilona 2003. *Eesti keele tuumverbid*. *Dissertationes linguisticae Universitatis Tartuensis*, 3. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Raili Pooli (Tartu Ülikool) peamiseks uurimisvaldkonnaks on eesti keele kui teise keele omandamine ja kasutus.
 raili.pool@ut.ee

CONTEXTUAL VARIATION IN LEARNER LANGUAGE: THE USE OF TOTAL AND PARTIAL OBJECTS

Raili Pool

University of Tartu

The article discusses the use of total and partial objects by speakers of Estonian as a second language in spontaneous speech and writing. The aim of the article is to identify differences in spoken and written use of objects and explain these differences by analysing the linguistic context. The informants of the study were students of University of Tartu whose mother tongue is Russian and who possess an advanced knowledge of Estonian (their proficiency in the language corresponds to the proficiency level C1). Written language data consisted of the informants' examination essays (the essays contained 581 instances of object use by 28 students) which, because of the significance of the examination, reflect a careful use of language by the informants. The spoken language data, which demonstrate a freer use of language by the learners, contained informal conversations between informants and the author of the article (conversations with 15 students totalled 882 instances of object use).

Analysis of the data showed that situational context influences the grammaticality of learner language: the percentage of correct use of total and partial objects was significantly higher in spontaneous speech data than in written data (written data: partitive 87.1%, genitive 45.2%, nominative 38.5%; spoken data: partitive 92.8%, genitive 81.3%, nominative 70%).

The linguistic context in learner language was taken into consideration when differences in the use of total and partial objects in speech and in writing were analysed. The article examines the occurrences of total and partial objects functioning as complements of finite and non-finite verb forms and the variety of verbs that subcategorise for the object. The analysis of the data shows that the higher percentage of grammaticality in the use of objects in spoken learner language is partly due to its simpler linguistic contexts: speech data contained considerably fewer objects that functioned as complements of non-finite verb forms and had a far smaller variety of transitive verbs subcategorising for the object than in the written data. The written data demonstrated more complex linguistic contexts (there were more non-finite constructions and a greater variety of verbs, including many aspectual verbs), which reflects the requirements of the essay genre and the variation in essay titles.

Keywords: situational context, grammaticality, linguistic context, syntax, vocabulary, Russian, Estonian